

MËSIMET

NGA MENAXHIMI I PANDEMISË PËR NJË TË ARDHME MË TË SIGURT KOSOVË

Botues:

Rruga Sylejman Vokshi
Blloku B, Hyrja 2, Nr.1, 10000, Prishtinë, Kosovë

Autor:

Donika Elshani, Plator Avdiu, Shpat Balaj

Dizajni:

Srđan Ilić

Maj 2023

Ky version është përkthim nga gjuha Angleze. Versioni origjinal i këtij raporti është versioni i publikuar në gjuhën Angleze.

Ky raport u mbështet nga Fondi i Vëllezërve Rockefeller (RBF). Mendimet dhe pikëpamjet e autorëve të paraqitura në këtë raport nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht pikëpamjet e RBF.

Qëllimi i këtij hulumtimi është të ofrojë një pasqyrë të përgjithshme të manifestimit të pandemisë COVID-19 në Kosovë dhe menaxhimin e përgjithshëm të pandemisë nga institucionet përkatëse. Analiza bazohet në të dhënat e mbledhura përmes informacionit të disponueshëm publikisht, statistikave kombëtare, artikujve të gazetave, si dhe raporteve kërkimore nga organizatat joqeveritare lokale (OJQ) dhe organizatat dhe misionet ndërkombëtare në vend.

Pandemia e koronavirusit të ri COVID-19 u identifikua për herë të parë në Wuhan, Kinë në dhjetor të vitit 2019. Ai u përhap shpejt në pjesë të tjera të botës, duke çuar në shpalljen e pandemisë nga Organizata Botërore e Shëndetësisë më 11 mars 2020. Vendet në mbarë botën kanë zbatuar masa të ndryshme për të kontrolluar përhapjen e virusit, duke përfshirë bllokimet, kufizimet e udhëtimit dhe mandatet e maskave. Së shpejti u zhvillua një vaksinë kundër COVID-19 dhe prezantimi i vaksinës filloi në muajt e parë të vitit 2021 dhe shumë vende janë ende në proces të vaksinimit të popullatës së tyre.

Pandemia e COVID-19 ka pasur një ndikim të rëndësishëm në Kosovë, si dhe në shumë vende të botës. Rastet e para të COVID-19 në Kosovë janë raportuar në mars të vitit 2020 dhe që atëherë vendi ka zbatuar masa të tilla si bllokime, mandate maskash dhe kufizime të udhëtimit në përpjekje për të kontrolluar përhapjen e virusit. Kosova është përballur me shumë sfida në përpjekjet e saj për të kontrolluar përhapjen e virusit, duke përfshirë burimet e kufizuara të kujdesit shëndetësor, pavendosmërinë për vaksinimin, paqëndrueshmërinë politike dhe vështirësitë ekonomike, të përmendim vetëm disa. Futja e vaksinës kundër COVID-19 në Kosovë ka filluar në muajt e parë të vitit 2021. dhe u krye në një përjasje me faza, ku disa grupe, si punonjësit e kujdesit shëndetësor, të moshuarit dhe njerëzit me sëmundje themelore, kishin përparësi, para vaksinimit të pjesës tjetër të popullsisë. AstraZeneca dhe Pfizer BioNTech ishin dy vaksinat e përdorura në Kosovë. Këto vaksina janë siguruar nga burime të ndryshme, duke përfshirë edhe COVAX.

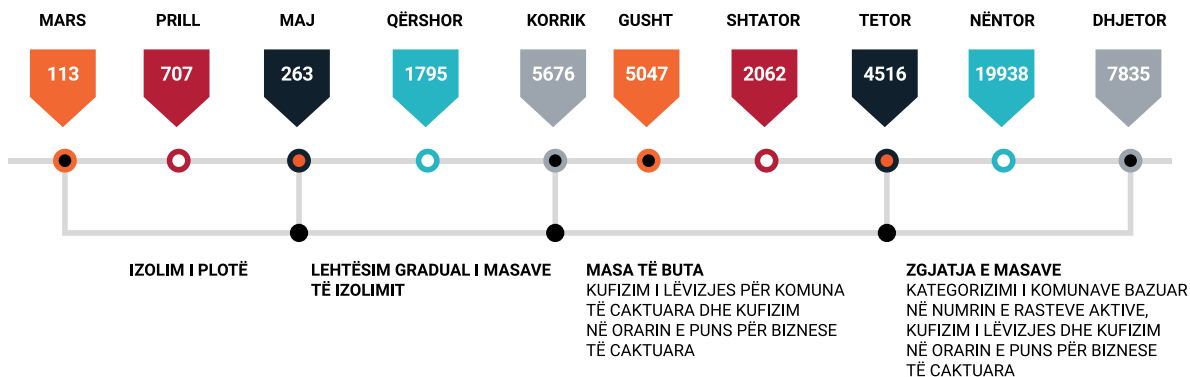
Pothuajse tre vjet që kur Kosova regjistroi rastin e parë të COVID-19, vendi vazhdon të vuajë pasojat ekonomike, sociale dhe shëndetësore të pandemisë. Pandemia e COVID-19 e ka zhytur vendin në recesion ekonomik, ka kontribuar në paqëndrueshmërinë politike, por më e rëndësishmja, ajo ka marrë jetën e 3200 njerëzve deri në mars të vitit 2023 dhe ka lënë numër të madh të të tjerëve që të vuajnë pasoja afatgjata të virusit, duke përfshirë problemet e rënda të shëndetit mendor.

Kosova ka regjistruar rastin e parë me COVID-19 më 13 mars 2020^[1]. Vetëm dy ditë më vonë, më 15 mars, vendi shpalli gjendjen e jashtëzakonshme të shëndetit publik, pas së cilës qeveria mori një sërë masash kufizuese për të kontrolluar përhapjen e virusit.^[2] Masat kufizuese përfshinin zbatimin e rreptë të mandatit të maskave dhe distancimit fizik, mbylljen e institucioneve publike dhe bizneseve private dhe kufizime në lirinë e lëvizjes së njerëzve. Për shkak të rrezikut më të lartë të infektimit me koronavirus, Qeveria ka vendosur një masë të veçantë për personat mbi 65 vjeç që kufizoi lirinë e tyre të lëvizjes: ata u lejuan të dalin nga shtëpitë vetëm nga ora 6:00 deri në orën 10:00 dhe ndërmjet orës 16:00 dhe 19:00 në mbrëmje. Qeveria ndaloi gjithashtu tubimet e mëdha, duke përfshirë dasma dhe ceremoni fetare, ndërsa funeralet lejoheshin vetëm në prani të anëtarëve të afërt të familjes.^[3] Një masë që tërhoqi shumë vëmendjen e publikut në katër muajt e parë të pandemisë ishte caktimi i orareve kur njerëzit lejoheshin të largoheshin nga shtëpitë e tyre, bazuar në shifrën e fundit të numrit të tyre amzë. Nëse numri unik amzë i dikujt mbaronte midis 0-1, ai ose ajo lejohej të dilte nga shtëpia midis orës 7:00 dhe 8:00 të mëngjesit, ndërsa atyre që numri amzë u përfundonte me 9 lejohej të dilnin nga shtëpia midis orës 21:00 dhe 22:30 në mbrëmje^[4].

Pavarësisht masave kufizuese të përmendura më lart, numri i vdekjeve nga COVID-19 në Kosovë është ende i lartë. Që nga 1 mars 2023, në vend janë regjistruar gjithsej 3211 vdekje nga COVID, ndërsa janë regjistruar 272 578 raste të konfirmuara të infektimeve me COVID.^[5] Dita 30 gusht 2021 ishte dita me numrin më të madh të vdekjeve nga COVID-19, me numrin marramendës me 36 vdekje. Në një vend me jo më shumë se 1.7 milionë banorë, këto shifra janë vërtet shqetësuese.

Figura 1: Afati kohor mujor që tregon numrin e infeksioneve COVID-19 në muaj në vitin 2020 dhe fazat e ndryshme të bllokimit dhe masat e prezantuara:

Pandemia e COVID-19 ka zbuluar mangësitë sistematike dhe joefikasitetin në gatishmërinë e Kosovës për t'iu përgjigjur krizës. Megjithatë pandemia ishte kryesisht një krizë e shëndetit publik, ndikimi i saj u përhap në sfera të ndryshme të shoqërisë. Me burime dhe kapacitete të kufizuara, institucionet e Kosovës janë përballur me sfida të shumta për t'iu përgjigjur nevojës në rritje për masa parandaluese siç janë pajisjet adekuate mbrojtëse personale për punëtorët e vijës së parë dhe publikun, pajisjet mjekësore, barnat dhe objektet për trajtimin e pacientëve me COVID-19. Bashkëpunimi dhe ndihma ndërkombëtare kanë lehtësuar disa nga sfidat në të cilat ka hasur Kosova në përballjen me krizën COVID-19. Bashkimi Evropian, si donatori më i madh në luftën kundër COVID-19 në Kosovë, ka ndarë gjithsej 168 milionë euro mbështetje, duke përfshirë 5 milionë euro për sektorin shëndetësor dhe 63 milionë euro për rimëkëmbjen sociale dhe ekonomike. Edhe vende të tjera kanë ofruar mbështetje dypalëshe, si Shtetet e Bashkuara, Mbretëria e Bashkuar, Gjermania, Japonia dhe Turqia.

Derisa Kosova ka përfituar 5 milionë euro nga BE-ja për blerjen e pajisjeve, përfshirë testet dhe maskat që nga marsi 2020^[7], sfidat me procedurat burokratike të institucioneve publike shëndetësore, si dhe burimet e pamjaftueshme të personelit, vazhduan të rëndojnë përgjigjen deri në pandemi. Qeveria ka luftuar për të zbatuar testimin e qytetarëve për COVID-19. Në vitin 2020, Ministria e Shëndetësisë lidhi kontrata emergjente prokurimi për blerjen e pajisjeve mjekësore në përpjekje për të përballuar kërkesat e pandemisë. Në fillim të pandemisë, Ministria e Shëndetësisë ka realizuar dhjetë kontrata prokurimi emergjente nga marsi deri në prill 2020 në vlerë prej 7.128.901,77 euro.^[8] Kosova u përball me sfida serioze sa i përket disponueshmërisë së specialistëve mjekësorë në sistemin e shëndetit publik në vitin 2020, jo vetëm në mesin e epidemiologëve, virologëve dhe anesteziatëve, por edhe te stafi tjetër mjekësor në spitalet qendrore dhe rajonale në Kosovë.^[9]

Vaksinat COVID-19

Pfizer/BioNTech dhe Oxford/AstraZeneca janë dy vaksinat kundër COVID-19 të miratuara nga institucionet publike shëndetësore të Kosovës. Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike të Kosovës (IKSHPK) deklaroi se Kosova është i vetmi vend në Ballkanin Perëndimor që u ka ofruar qytetarëve të saj vetëm vakcina të miratuara nga BE-ja dhe SHBA-ja.^[6]

Nuk ka asnjë informacion nëse Kosova është zyrtarisht pjesë e nismës COVAX, edhe pse ka marrë mbështetje dhe donacione nga COVAX. Përveç kësaj, nuk ka të dhëna në dispozicion nëse Kosova ka kontribuar në iniciativën COVAX. Edhe pse numri i saktë i vaksinave nuk është i disponueshëm publikisht, besohet se rreth 1.3 milionë vakcina janë dhuruar në Kosovë nga sistemi COVAX.^{[10][11]} Shtetet e Bashkuara dhuruan më shumë se një milion vakcina në 2021 dhe 2022 (gjithsej 1.054.170 vakcina nga SHBA në kuadër të COVAX-it).^[12] BE-ja dhuroi 95.000 vakcina^[13], vende të tjera, si Norvegjia, dhuruan mbi 180.000 vakcina^[14], Kroacia dhuroi 30.000 vakcina në faza të ndryshme, etj.^[15] Nga ana tjetër, Kosova nuk ka dhuruar asnjë vaksinë për vendet e treta dhe deri më sot nuk ka asnjë informacion nëse Kosova ka dhuruar vakcina palëve të treta. Sa i përket arsyeve të kërkesës për donacione të vaksinave, institucionet shtetërore të Kosovës kanë kërkuar zyrtarisht ndihmë nga BE-ja në ofrimin e mbështetjes me qëllim të sigurimit të vaksinave për qytetarët e Kosovës. Më saktësisht, Kosova ka kërkuar ndihmë nga Mekanizmi i Mbrojtjes Civile të BE-së për dhurimin e vaksinave^[16].

Ministria e Shëndetësisë e Kosovës dhe Instituti Kombëtar i Shëndetësisë Publike (IKSH) janë institucionet kyçe në menaxhimin e pandemisë COVID-19 në vend. Që nga fillimi i pandemisë në Kosovë, IKSH ka komunikuar me publikun në baza ditore, zakonisht duke publikuar raporte të shkurtra në platformat e saj të mediave sociale për gjendjen me COVID-19 në Kosovë sa i përket rezultateve të testeve dhe numrit të vdekjeve. Janë mbajtur edhe konferenca për shtyp nga Ministri i Shëndetësisë dhe Drejtori i IKSH-së për të informuar publikun dhe qytetarët për gjendjen aktuale të COVID-19. Në këtë aspekt, nuk ka pasur probleme të mëdha sa i përket komunikimit ndërmjet institucioneve publike shëndetësore dhe publikut gjatë krizës së pandemisë. Korniza ligjore në Kosovë për menaxhimin e pandemisë është si vijon: Ligji nr. 02/L-78 për shëndetin publik^[17], Ligji nr. 02/L-78 për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit nr. 02/L-78 për shëndetin publik^[18] dhe Ligji nr. 07/L-006 për parandalimin dhe luftën kundër pandemisë COVID-19 në territorin e Republikës së Kosovës^[19].

Institucionet kyçe në Kosovë që komunikuan me publikun gjatë pandemisë COVID-19 ishin Ministria e Shëndetësisë e Kosovës dhe IKSH përmes paraqitjeve në media dhe deklaratave për shtyp, konferencave për shtyp dhe postimeve të përditshme në media sociale për të raportuar për rastet infektive të COVID-19.

Bashkëpunimi ndërmjet institucioneve përkatëse kombëtare dhe ndërkombëtare ka qenë i mirë gjatë pandemisë. Edhe pse Kosova nuk është shtet anëtar i OBSH-së^[20],

ka një zyrë të OBSH-së në Prishtinë në IKSHP që funksionon në kuadër të Rezolutës 1244 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së.^[21] Bazuar në raportin e PIPS-it për qëllimin e Kosovës për t'u anëtarësuar në OBSH, zyrës së OBSH-së në Kosovë iu dha mundësia të marrë pjesë në konferencat ndërkombëtare dhe rajonale të organizatës. Po ashtu, OBSH-ja bashkëpunoi me Ministrinë e Shëndetësisë, veçanërisht gjatë pandemisë, për parandalimin e sëmundjeve dhe marrjen e donacioneve.

Në kontekstin e Kosovës, nuk ka pasur ndonjë lidhje të rëndësishme ndërmjet marrëdhënieve ndërkombëtare dhe disponueshmërisë së vaksinave apo pajisjeve mjekësore. Megjithatë, një rast ku koncepti i “diplomacisë së vaksinave” u bë i rëndësishëm ka qenë kur Qeveria e Kosovës refuzoi të pranonte vaksinat e prodhuara në Kinë për shkak se Kina nuk e njohu pavarësinë e Kosovës; Qeveria e Shqipërisë i ofroi Kosovës vakcina kineze, por ato u refuzuan mbi këtë bazë^[22]. Në anën tjetër, Qeveria e Serbisë joformalisht ia ka vënë në dispozicion komunitetit serb që jeton në veri të Kosovës vaksinat kineze, gjë që institucionet e Kosovës e kanë parë si akt provokimi politik.^[23]

Paqëndrueshmëria politike gjatë COVID-19 në Kosovë

Fillimi i pandemisë në Kosovë u karakterizua me politizimin e menaxhimit të saj. Në fillim të vitit 2020, kur pandemia COVID-19 po përhapej në Kosovë, presidenti dhe kryeministri i vendit u përplasën për vendosjen e masave për të luftuar virusin. Presidenti i quajti masat antikushtetuese dhe kërkoi nga qytetarët që t'i shpërfillin ato, ndërsa kryeministri zbatoi kufizime.^[24] Edhe një rast tjetër që ndikoi negativisht në menaxhimin e pandemisë, si rezultat i çështjeve politike, ishte pretendimi i një deputeti të Kosovës se qeveria mori një dërgesë prej 130.000 vaksinash Astra Zeneca të skaduara nga Norvegjia. Kjo bëri që vaksinat të refuzoheshin nga publiku gjatë kulmit të valës së dytë të pandemisë në vitin 2021, duke çuar në shpërdorimin e tyre për shkak të mospërdorimit. Ky ishte një nga skandalet më të mëdha në menaxhimin e pandemisë në Kosovë^[25].

Përveç kësaj, Kosova u përball me një mjedis politik në ndryshim, i cili ndikoi në qasjen ndaj menaxhimit të pandemisë dhe masat e zbatuara. Institucionet e Kosovës organizuan dy herë zgjedhjet (zgjedhjet parlamentare dhe lokale) gjatë pandemisë COVID-19 në vitin 2021. Zgjedhjet e jashtëzakonshme parlamentare u mbajtën më 14 shkurt 2021.^[26] Gjë që çoi në një ndryshim në partitë në pushtet. Derisa zgjedhjet lokale (zgjedhjet për kuvend komunal dhe zgjedhjet për kryetar) janë organizuar në dy runde - më 17 tetor dhe 14 nëntor 2021.^[27] Në mes të krizës pandemike në fund të marsit 2020, koalicioni i Qeverisë së Kosovës ndërmjet Lëvizjes Vetëvendosje dhe LDK-së/Lidhjes Demokratike të Kosovës u rrëzua me votë mosbesimi në Kuvendin e Kosovës me mbështetjen e LDK-së dhe opozitës^[28]. Qeveria e re u formua në fillim të qershorit 2020, e udhëhequr nga LDK-ja dhe partnerët e saj të koalicionit.^[29] Në kuptim të menaxhimit të pandemisë, qeveria e re ka lehtësuar masat kundër COVID-19 dhe ka treguar më shumë fleksibilitet në këtë drejtim.

Për deri sa situata e pandemisë në Kosovë ka pasur një ndikim të kufizuar në sundimin e ligjit, përdorimi i shtuar i platformave online gjatë pandemisë ka çuar në një rritje të krimit kibernetik. Kriminelët kanë shfrytëzuar dobësitë online për të kryer aktivitete të paligjshme për përfitime, duke sfiduar institucionet, kompanitë dhe organizatat për të siguruar praktika të punës në distancë. Ka pasur një rritje të konsiderueshme në profilet e rreme të mediave sociale që përhapin dezinformata dhe lajme të rreme, së bashku me një rritje të hakerave dhe vjedhjeve të identitetit. KP ka identifikuar kërcënime kibernetike si ransomware, mashtrime që synojnë kompanitë dhe mashtrime përmes faqeve të internetit ose platformave të rrjeteve sociale, ku kriminelët vjedhin informacione personale dhe i përdorin ato në tregjet e «dark web». Pavarësisht masave të rrepta të zbatuara për frenimin e përhapjes së pandemisë, e cila ndalonte grumbullimet e mëdha të njerëzve, dolën raporte për një festë ku morën pjesë zyrtarë të lartë të Policisë së Kosovës dhe Shërbimit Korrektues të Kosovës, si dhe familjarë të politikanëve me ndikim në vitin 2020. Raportohet se ka pasur të shtëna me armë zjarri gjatë ngjarjes, e cila në disa qarqe konsiderohet tradicionale kur festohet diçka.^[30] Në përgjigje të kësaj mospërfilljeje të dukshme të masave kundër pandemisë, u morën masa disiplinore ndaj disa prej zyrtarëve të përfshirë, edhe pse ata u rikthyen përfundimisht në pozitat e tyre.^[31]

Kërcënimi i lajmeve të rreme dhe dezinformatave në dritën e pandemisë COVID-19

Puna e QKSS-së për dezinformimin gjatë periudhës së pandemisë ka identifikuar dy kategori të individëve dhe grupeve që përhapnin informacione të rreme për COVID-19 në Kosovë. Grupi i parë mohon ekzistencën e virusit, ndërsa grupi i dytë e pranon atë, por minimizon kërcënimin e tij. Këto grupe kanë lënë të kuptohet për narrativa të ngjashëm me lëvizje të ndryshme globale që promovojnë teori konspirative rreth origjinës dhe qëllimit të COVID-19 duke u mbështetur, ndër të tjera, në trope antisemitiste. Disa narrativa të tjera dezinformuese përfshijnë idenë se COVID-19 është një mjet i Perëndimit për të shpopulluar vendet e botës së tretë dhe se rreziku i virusit nuk është i ndryshëm nga viruset e tjerë dhe nuk shkakton vdekje. Në përgjithësi, avokuesit e anti-vaksinave janë më shumë se ata që kundërshtojnë ekzistencën e virusit, duke çuar në një narrativ të shpeshtë që minon procesin e licencimit të vaksinave dhe besueshmërinë e tyre në përgjithësi.^[32]

Konkluzione dhe rekomandime

Pandemia e COVID-19 ka pasur një ndikim të rëndësishëm në Kosovë, duke zbuluar mungesën e gatishmërisë adekuate në sistemin institucional në Kosovë për t'u përgatitur dhe për t'u përgjigjur krizës. Megjithëse pandemia ishte kryesisht një krizë e shëndetit publik, ndikimi i saj u përhap në sfera të ndryshme të shoqërisë. COVID-19 ka marrë jetën e 3211 qytetarëve të Kosovës, ndërsa të tjerë të panumërt që mbijetuan vazhdojnë

të vuajnë nga efektet afatgjata të virusit. Me burime dhe kapacitete të kufizuara, institucionet e Kosovës janë përballur me sfida të shumta për t'iu përgjigjur nevojës në rritje për masa parandaluese, siç janë pajisjet adekuate mbrojtëse për punëtorët e vijës së parë dhe publikun, pajisjet mjekësore dhe barnat, si dhe objektet për trajtimin e COVID-19. Bashkëpunimi dhe ndihma ndërkombëtare ishin thelbësore për sigurimin e një standardi minimal për menaxhimin e përgjigjes ndaj COVID-19 në lidhje me pajisjet dhe vaksinat e nevojshme. Fillimi i pandemisë në Kosovë u karakterizua me jostabilitet të madh politik dhe politizim të menaxhimit të pandemisë. Lajmet e rreme dhe dezinformatat përbënin një sfidë shtesë gjatë pandemisë, ku një grup në rritje i qytetarëve filluan të mohojnë ekzistencën e virusit ose të zvogëlojnë kërcënimin e tij.

Institucionet e Kosovës duhet të krijojnë dhe zbatojnë një strategji të qartë dhe të plotë të komunikimit të centralizuar për rreziqet e sigurisë kombëtare, katastrofat natyrore dhe krizat shëndetësore. Përveç kësaj, një strategji komunikimi gjithëpërfshirëse dhe e centralizuar duhet të parashikojë zhvillimet më të fundit teknologjike dhe të përdorë platforma të ndryshme të internetit, si dhe të prodhojë kundër-narrativa për të luftuar informacionin e rremë dhe dezinformimin. Korniza strategjike për reagimin emergjent në Kosovë duhet të përditësohet për të reflektuar rreziqet dhe nevojat në ndryshim për të garantuar sigurinë dhe sigurinë e popullatës. Duke investuar në burimet lokale dhe duke standardizuar procedurat e menaxhimit të emergjencave për përmirësimin e bashkëpunimit, institucionet e Kosovës duhet të kenë prioritet pjesëmarrjen në organizatat ndërkombëtare për parandalimin dhe reagimin ndaj fatkeqësive.

Institucionet publike shëndetësore të Kosovës dhe institucionet ekzekutive (Qeveria dhe Ministria e saj e Shëndetësisë) duhet të punojnë së bashku për të rritur numrin e profesionistëve mjekësorë që merren me sëmundjet infektive dhe pandemitë. Meqenëse Kosova ka burime njerëzore të kufizuara sa i përket epidemiologëve dhe virologëve, institucionet kompetente duhet të zbatojnë stimulime gjithëpërfshirëse në sektorin e arsimit dhe punësimit me qëllim që gjeneratat e reja në Kosovë të mësojnë dhe të specializohen në këto fusha të mjekësisë për të mbushur këtë boshllëk. Gjithashtu, duhet të ketë stimulime të caktuara nga Ministria e Shëndetësisë dhe Fakulteti i Mjekësisë i Universitetit të Prishtinës për krijimin e disa skemave të bursave në fushën e mjekësisë, të cilat do t'i inkurajonin studentët të studiojnë/specializohen në fushën e sëmundjeve infektive dhe në këtë mënyrë të rriten kapacitetet njerëzore profesionale të Kosovës në këtë fushë. Meqenëse rreziku që vjen nga sëmundjet infektive (endemitë/pandemitë) është i shpeshtë në vitet e ardhshme, institucionet shtetërore të Kosovës duhet të ndajnë disa fonde shtetërore për situata emergjente që janë në dispozicion për përdorim për qëllime mjekësore, veçanërisht për emergjenca dhe reagim ose sëmundje ngjitëse nga ajri, ndërsa blerja e pajisjeve të reja dhe moderne për testimin e sëmundjeve infektive duhet të jetë ndër prioritetet kryesore të institucioneve shëndetësore publike.

Bibliografia

- [1] Organizata Botërore e Shëndetësisë, „Coronavirus disease (COVID-19)“ (Sëmundja e koronavirusit (COVID-19)), e disponueshme në adresën: <https://covid19.who.int/region/euro/country/xk>
- [2] “COVID-19 Pandemic Case Study: Kosovo” (*Rasti studimor i pandemisë: Kosovë*), Jeta Krasniqi, Heinrich-Boll-Stiftung Washington DC & Heinrich-Boll-Stiftung Brussels, e disponueshme në adresën: <https://us.boell.org/sites/default/files/2020-12/20201209-HB-pers-kosovo-A4-01.pdf>
- [3] “COVID-19 Pandemic Case Study: Kosovo” (*Rasti studimor i pandemisë: Kosovë*), Jeta Krasniqi, Heinrich-Boll-Stiftung Washington DC & Heinrich-Boll-Stiftung Brussels, e disponueshme në adresën: <https://us.boell.org/sites/default/files/2020-12/20201209-HB-pers-kosovo-A4-01.pdf>
- [4] “Orari për qarkullim të qytetarëve në bazë të numrit të parafundit personal”, Drenushë Ramadani, e disponueshme në adresën: <https://kallxo.com/lajm/orari-per-qarkullim-te-qytetareve-ne-baze-te-numrit-te-parafundit-personal/>
- [5] Organizata Botërore e Shëndetësisë, „Coronavirus disease (COVID-19)“ (Sëmundja e koronavirusit (COVID-19)), e disponueshme në adresën: <https://covid19.who.int/region/euro/country/xk>
- [6] Organizata Botërore e Shëndetësisë, „Coronavirus disease (COVID-19)“ (Sëmundja e koronavirusit (COVID-19)), e disponueshme në adresën: <https://covid19.who.int/region/euro/country/xk>
- [7] “Teste për coronavirus e paisje të tjera do blihen me 5 milionë euro të BE-së”, Drenushë Ramadani, Kallxo, 30 mars 2022, e disponueshme në adresën: <https://kallxo.com/lajm/teste-per-coronavirus-e-paisje-te-tjera-do-blihen-me-5-milione-euro-te-be-se/>
- [8] “Tenders during the pandemic: analysis of emergency tenders of the Ministry of Health” (*Tenderët gjatë pandemisë: analiza e tenderëve emergjent të Ministrisë së Shëndetësisë*), Liridona Behrami, Instituti Demokratik i Kosovës, qershor 2020, f. 8, e disponueshme në adresën: <https://kdi-kosova.org/wp-content/uploads/2020/06/31-TENDER%C3%8BT-N%C3%8B-PANDEMI-ENG-04.pdf>
- [9] “Raporti i auditimit të performancës: optimizimi i resurseve njerëzore dhe pajisjeve teknike mjekësore për t’iu përgjigjur nevojave të pacientëve me COVID”, Institucioni Kombëtar i Auditimit, dhjetor 2021, f. 1, e disponueshme në adresën: <https://zka-rks.org/wp-content/uploads/2021/12/Raporti-auditimit-Covid19-pjesa2-Shqip.pdf>
- [10] “Kosova ka pranuar mbi 1 milion doza të vaksinës anti-COVID nga SHBA-ja”, Koha.Net, 11 shkurt 2022, e disponueshme në adresën: <https://www.koha.net/arberi/310464/kosova-pranon-mbi-515-mije-doza-te-tjera-te-vaksines-pfizer-donacion-nga-shba-ja/>
- [11] “Sa vakcina bleu Kosova e sa iu dhuruan donacion?”, Valon Fana, Kallxo, 15 shtator 2021, e disponueshme në adresën: <https://kallxo.com/lajm/sa-vaksina-bleu-kosova-e-sa-iu-dhuruan-donacion/>
- [12] “Kosova ka pranuar mbi 1 milion doza të vaksinës anti-COVID nga SHBA-ja”, Koha.Net, 11 shkurt 2022, e disponueshme në adresën: <https://www.koha.net/arberi/310464/kosova-pranon-mbi-515-mije-doza-te-tjera-te-vaksines-pfizer-donacion-nga-shba-ja/>
- [13] “EU Donates 95,000 Pfizer Vaccine Doses for Kosovo” (*BE-ja i dhuroi Kosovës 95.000 doza të vaksinave Pfizer*), Die Morina van Uijtregt, Exit News, 20 prill 2021, e disponueshme në adresën: <https://exit.al/en/eu-donates-95000-pfizer-vaccine-doses-for-kosovo/>
- [14] “Norvegjia i dhuron Kosovës 180 mijë doza të vaksinave AstraZeneca”, Antigona Isufi, Kallxo, 22 qershor 2021, e disponueshme në adresën: <https://kallxo.com/lajm/norvegjia-i-dhuron-kosoves-180-mije-doza-te-vaksinave-astrazeneca/>
- [15] “Kroacia i dhuron Kosovës 20.000 vakcina”, Radio Free Europe, 1 korrik 2021, e disponueshme në adresën: <https://www.evropaelire.org/a/kroacia-i-dhuron-kosoves-20-000-vakcina/31336009.html>

- [16] "COVID-19: EU helps deliver vaccines to Kosovo", European Commission, 29 qershor 2021, e disponueshme në adresën: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_3300
- [17] Ligji nr. 02/L-78 për shëndetin publik, i disponueshëm në: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=2573>
- [18] Ligji nr. 08/L-048 për ndryshimet dhe amendimet e Ligjit nr. 02/L-78 për shëndetin publik, i disponueshëm në: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=57851>
- [19] Ligji nr. 07/L-006 për parandalimin dhe luftën kundër pandemisë COVID-19 në territorin e Republikës së Kosovës, i disponueshëm në: <https://gzk.rks-gov.net/ActDetail.aspx?ActID=30819>
- [20] "Kosovo's membership in the World Health Organisation (WHO)" (*Anëtarësimi i Kosovës në Organizatën Botërore të Shëndetësisë (OBSh)*), Instituti i Shkencave Politike në Prishtinë, shtator 2020, f. 4, e disponueshme në adresën: <https://pips-ks.org/en/Detail/ArtMID/1446/ArticleID/4172/Kosovos-membership-in-the-World-Health-Organization-WHO>
- [21] Organizata Botërore e Shëndetësisë, „Coronavirus disease (COVID-19)” (*Sëmundja e koronavirusit (COVID-19)*), e disponueshme në adresën: <https://www.who.int/serbia/about-us>
- [22] "Kosova Refuzon Vaksinimin e Mësuesve Në Shqipëri Me Vaksina Kineze." RTK Live, 5 prill 2021, e disponueshme në adresën: <https://www.rtklive.com/sq/news-single.php?ID=513730>
- [23] Ramadan Ilazi and Teuta Avdimetaj. "Beyond Economic Considerations: New Frontiers of Chinese Influence in the Western Balkans". Sbunker, 2021, e disponueshme në adresën: https://drive.google.com/file/d/10JTfTtOituhs_eUQPLQrlwEwPjPpP7dW/view.
- [24] Bekim Bislimi and Mimoza Sadiku, "Presidenti Thaçi kundërshton masat e qeverisë për kufizimin e lëvizjes së lirë," Radio Evropa e Lirë, 23 mars 2020, e disponueshme në adresën: <https://www.evropaelire.org/a/hashim-thaci-masat-qeveria-kufizimi-ilevizjes-/30505139.html>
- [25] "Kosova heq nga përdorimi mbi 133.000 vaksina AstraZeneca", Evropa e Lirë, 1 shtator 2021, e disponueshme në adresën: <https://www.evropaelire.org/a/vaksinimi-kunder-koronavirusit-ne-kosove/31438911.html>
- [26] "Early Elections for Assembly of Republic of Kosovo 2021" (*Zgjedhjet e parakohshme për Kuvendin e Republikës së Kosovës në vitin 2021*), Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, e disponueshme në adresën: <https://kqz-ks.org/an/kosovo-assembly-elections/elections-for-kosovo-assembly-2021/>
- [27] "Municipal Mayor Elections 2021" (*Zgjedhjet komunale për kryetarë komunash në vitin 2021*), Komisioni Qendror i Zgjedhjeve, e disponueshme në adresën: <https://kqz-ks.org/zgjedhjet-per-kuvende-komunale/per-kryetar-te-komunave/zgjedhjet-per-kryetar-komune-2021/>
- [28] "Kosovo's Parliament Topples Government In No-Confidence Vote" (*Kuvendi i Kosovës votoi mosbesimin ndaj Qeverisë*), Radio Free Europe, 25 mars 2020, e disponueshme në adresën: <https://www.rferl.org/a/kosovo-parliament-dismisses-government-noconfidence-kur-ti/30509600.html>
- [29] "Kosovo Parliament Confirms New Govt Under Hoti" (*Kuvendi i Kosovës konfirmoi Qeverinë e re të Hotit*), Arta Sopi, Taulant Osmani and Xhorxhina Bami, Balkan Insight, 3 qershor 2020, e disponueshme në adresën: <https://balkaninsight.com/2020/06/03/kosovo-parliament-confirms-new-govt-under-hoti/>
- [30] Zyrtarë të hetuesisë, të afërm të politikanëve e të dënuar, bashkohen në kohë pandemie". Gazeta Express, 21 prill 2020, e disponueshme në adresën: <https://www.gazetaexpress.com/zyrtare-te-hetuesise-te-aferm-te-politikaneve-e-te-denuar-bashkohen-ne-kohe-pandemie/>
- [31] Saranda Ramaj. "Komandanti i Njësisë Speciale, i suspenduar për ahengun në pandemi, të enjten kthehet në punë". Koha.NET, 27 maj 2020, e disponueshme në adresën: <https://www.koha.net/arberi/223582/komandanti-i-njesise-speciale-i-suspenduar-per-ahengun-ne-pandemi-neser-kthehet-ne-pune/>
- [32] Ibid.

KCSS

Kosovo Center for Security Studies